І.Ю. Юзова

Харківський національний університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПРИ ВЕДЕННІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Встановлено, що проведення інформаційно-психологічних операцій стає невід'ємною складовою частиною усіх воєнних дій. Метою статті є вивчення процесу організації та ведення інформаційно-психологічних операцій при веденні гібридної війни. Встановлено, що організація і проведення інформаційно-психологічних операцій стає обов'язковим елементом морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України в конфліктах різної інтенсивності. Наведено основні завдання інформаційно-психологічних операцій. Систематизовано засоби, які використовуються для здійснення інформаційно-психологічного впливу на противника під час інформаційно-психологічних операцій. Розглянуті особливості організації та проведення інформаційно-психологічних операцій. Напрямок подальших досліджень є визначення соціально-психологічних особливостей процесу негативного інформаційно-психологічного впливу на загальновійськові підрозділи при веденні бойових дій.

Ключові слова: гібридна війна, інформаційна війна, інформаційно-психологічна операція, інформаційно-психологічний вплив, морально-психологічне забезпечення.

Вступ

Постановка проблеми. Поєднання традиційних форм ведення боротьби з інформаційно-психологічними акціями, операціями призводить до гібридизації ведення війни. Цей феномен трактують поняттям “гібридна війна” [1–2]. Яскравим прикладом є сучасна гібридна війна Росії проти України, що замаскована під народне повстання так званих Донецької Народної Республіки (ДНР) та Луганської Народної Республіки (ЛНР). Вона демонструє якісно новий підхід до ведення воєнних кампаній, ключовим моментом яких є психологічне та інформаційне “оброблення” місцевого населення. Воно спрямоване на руйнування цінностей та пригнічення волі народу [1–3].

Так при майже однаковому рівні традиційного озброєння і військової техніки, воєнно-політичне керівництво Росії здобуло перевагу при анексії Криму та захопленні частини території Донецької та Луганської областей саме завдяки заздалегідь спланованим і проведеним інформаційно-психологічним операціям (ІПО) як на державному (стратегічному) так і на оперативному-тактичному рівнях [4–5]. Тому сучасні гібридні методи боротьби набувають все більшого значення у сучасних конфліктах.

Для опору, стримування та захисту як населення України так і особового складу Збройних Сил (ЗС) від негативного ІПВ необхідно мати чітке розуміння природи й характеру цього конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кількість наукових праць на тему гібридної війни різко збільшилася після 2014 року і продовжує зростати [1–6], але специфіка організації та ведення гібридної війни проти України залишається без відповіді. Маю-

чи велику кількість фактів і даних про гібридні воєнні дії, науковці стикаються з труднощами їхньої інтерпретації. Внаслідок дій Російської Федерації проти України деякі визначення щодо характеру гібридних воєнних дій потребуватимуть уточнення. Насамперед це стосується асиметричного характеру гібридних загроз, що застосовується слабшим противником проти сторони з сильнішими збройними силами, та новітніми технологіями, високим демографічним потенціалом [7–10].

Значний внесок до розробки теоретичних основ ведення гібридних конфліктів зробили вітчизняні дослідники [11–12]. Більшість з них продовжують дослідження за досвідом АТО [2–3; 13].

Мета статті – вивчення процесу організації та ведення інформаційно-психологічних операцій при веденні гібридної війни.

Виклад основного матеріалу

Отже гібридну війну доцільно розуміти як воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожний із військових і невійськових способів ведення гібридного конфлікту використовується як зброя.

Використання ЗС для досягнення визначених цілей військовим шляхом – явище історичне. Сучасний етап науково-технічного розвитку, інформатизація всіх сторін громадського життя породили справжню революцію у військовій справі. Концепція тотальної війни історично себе вичерпала, адже подальше широкомасштабне використання зброї проти армій і

народів у сучасних війнах веде до глобальної катастрофи, загибелі цивілізації і навколишнього середовища [14]. Світ вступає в смугу воєн нового покоління, спрямованих не стільки на безпосереднє знищення противника, скільки на досягнення політичних цілей війни без застосування масових армій.

Для досягнення поставлених політичних цілей у війні застосовуються різні засоби – економічні, дипломатичні, психологічні та інші – і відповідні їм форми боротьби, з метою знизити витрати, затрати своїх сил і засобів. А вирішення і досягнення своїх геостратегічних цілей, забезпечення безпеки, суверенітету та територіальної цілісності вирішується здебільшого в боротьбі на інформаційному полі.

Проведення ІПСО стає невід'ємною складовою частиною усіх воєнних дій. У сучасних умовах проведення ІПСО перед збройною боротьбою стало тра-

диційним. Провідні країни світу застосовують збройну боротьбу лише після попереднього проведеної інформаційної кампанії, коли інформаційне поле противника суттєво дезорганізоване а ризик поразки цілком виключений. У цьому випадку вирішальну роль відіграють ІПСО.

Інформаційно-психологічну операцію, як зазначає В.В. Балабін [15], слід розглядати як систему узгоджених та взаємопов'язаних за метою, завданнями, об'єктами і часом інформаційних акцій, атак і заходів, що проводяться одночасно або послідовно за єдиними замислом і планом для вирішення завдань ІПВ на цільову аудиторію. Слід зазначити, що ІПСО проводяться в мирний час, і в особливий період, тобто, ще задовго до початку відкритих бойових дій. Виходячи з аналізу відомих джерел інформації [11] на рис. 1 наведено основні завдання ІПСО.

Рис. 1. Основні завдання інформаційно-психологічних операцій

Як показує практика (Корея (1950 – 1953 рр.), Афганістан (1979 – 1989 рр.), Гренада (1982 р.), Панама (1989 р.), Перська затока “Буря в пустелі” (1991 – 1992 рр.), Югославія “Союзницька сила” (1999 р.), Ірак “Свобода Іраку” (2003 р.), Афганістан “Непохитна свобода” (2001 – 2002 рр.), а також Україна) ІПСО проводяться з метою створення сприятливих умов для подальшого успішного проведення операцій і бойових дій, ефективного застосування своїх військ (сил), озброєння і військової техніки та зниження ефективності застосування військ (сил) і зброї противника шляхом захоплення й утримання інформаційної переваги над противником під час підготовки й у ході воєнних (бойових) дій опосередкованим введенням протидіючої сторони в поле свого управління на інформаційному рівні.

Для здійснення ІПВ на противника під час ІПСО використовуються різноманітні засоби, а саме:

- засоби масової інформації;
- інтернет-джерела;

- друковані матеріали;
- різноманітна аудіо та відеопродукція;
- спеціально підготовлені і підібрані люди, які здійснюють інформаційно-пропагандистський вплив особисто спілкуючись з людьми.

При цьому особлива увага приділяється найбільш впливовим представникам суспільства, політичним лідерам, журналістам, і особливо, військовослужбовцям всіх категорій.

До особливостей організації та проведення ІПСО належать:

- раптовість;
- латентність;
- відсутність ознак агресії;
- неможливість притягнення агресора до відповідальності;
- нанесення серйозної шкоди об'єкту впливу без оголошення війни або розірвання будь-яких дипломатичних відносин;
- значні труднощі у виявленні джерел агресії,

масштабів і її цілей, методів і форм, сил і засобів проведення ІПСО.

У теперішній час ІПСО стали невід'ємною частиною воєнного мистецтва. Вони спрямовані не на фізичне знищення противника і навіть не на знищення його важливих стратегічних та економічних об'єктів, а перш за все на створення підґрунтя для подальшої реалізації своєї воєнної кампанії, але уже з використанням збройних формувань. Інформаційно-психологічна боротьба стала найважливішим змістом війни, вона є невід'ємним елементом повномасштабної війни і відповідно дозволяє ставити інформаційну зброю в один ряд із засобами масового ураження. Тому захист від негативного ІПВ ІПСО має першочергове значення і потребує від держави усіх можливих заходів щодо забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості військовослужбовця ЗС України, суспільства в цілому, як складової інформаційної безпеки держави.

Інформаційні технології, які здійснили революційні зміни в комунікативному просторі, надали не тільки великі можливості для інформаційного обміну, але й створили умови для ефективного здійснення ІПВ.

Інформаційно-психологічний вплив є сутністю психологічних операцій, тому, що є способом їх проведення. Інформаційно-психологічний вплив – це такий вплив на індивідуальну або суспільну свідомість, який викликає трансформацію психіки, зміну поглядів, думок, відносин, ціннісних орієнтацій, мотивів, установок, стереотипів об'єкта з метою вплинути на його діяльність і поведінку.

Однією з характерних тенденцій, яка склалася в сучасних умовах, не тільки в Україні, а й у світі, – це випереджальний розвиток форм, способів, технологій і методик впливу на свідомість (підсвідомість) і психічний стан людини в порівнянні з організацією протидії негативним психологічним впливам, інформаційно-психологічним захистом особистості військовослужбовця, суспільства в цілому. Особливо надзвичайно важливого значення набувають проблеми захисту особового складу ЗС України від негативного ІПВ противника. Це обумовлюється тим, що спостерігається активна розробка і впровадження у військовій сфері різноманітних форм, методів, способів і технологій ІПВ на індивідуальну, групову і масову свідомість. Російсько-український конфлікт, який розпочався у 2014 році з анексії Криму та триває до сьогодні на сході України яскраво демонструє весь арсенал сучасних “гібридних війн”.

Цей вплив є комплексом спеціально спланованих та підготовлених дій, акцій, операцій (заходів, форм і методів) впливу на цивільну та військову інформаційну інфраструктуру, на індивідуальну або суспільну свідомість, морально-психологічний стан (МПС) особового складу військ (сил) та населення

противника для досягнення воєнних, політичних, економічних та психологічних цілей.

Йдеться про зміну системи масового інформування й поширення неправдивої, хибної інформації тобто дезінформування суспільства, що призводить до порушень суспільної стабільності, завдання шкоди здоров'ю і життю громадян унаслідок пропаганди чи агітації, що збуджують соціальну, расову, національну чи релігійну ненависть і ворожнечу. Ці впливи можуть призводити й призводять до серйозних порушень психічного й фізичного здоров'я, зміни загальноприйнятих норм поведінки, до зростання ризикованих соціальних й особистісних ситуацій.

Розглядаючи ІПВ як загрозу, маємо на увазі перш за все негативні наслідки його реалізації. Негативні наслідки можуть проявлятися у двох аспектах: перший – у відношенні особистості до держави і другий – руйнуванні цілісності самої особистості.

Можливість ефективно впливати на інтелектуальний потенціал країни, поширювати і впроваджувати в суспільну свідомість відповідні духовні й ідейні цінності, трансформувати і підривати традиційні підвалини націй і народів є кінцевою метою ІПВ, який проводиться в інтересах ІПСО.

Висновки

Таким чином, можна зробити висновки, що на сьогоднішній день інформаційно-психологічні операції стали невід'ємною частиною воєнного мистецтва. Вони спрямовані не на фізичне знищення противника і навіть не на знищення його важливих стратегічних та економічних об'єктів, а перш за все на створення підґрунтя для подальшої реалізації своєї воєнної кампанії, але уже з використанням збройних формувань.

Застосування сучасних засобів інформаційної боротьби спрямовано на деформацію ідеологічної сфери, духовних і матеріальних цінностей, зміну суспільного ладу та політичного устрою, розвалу держави та армії, виснаження економіки, руйнування освіти, загострення етнічно-конфесійних суперечностей. Саме тому захист від негативного ІПВ має першочергове значення і потребує від держави усіх можливих заходів щодо забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особистості і суспільства як складової інформаційної безпеки держави.

Гібридна війна, що ведеться сьогодні проти України, підриває політичну, економічну і соціальну стабільність у країні, призводить до численних людських жертв.

Нинішні реалії, що відбуваються в Україні – анексія Криму, бойові дії на Донбасі та їх колосальна інформаційно-психологічна і військова підтримка з боку Кремля наочно демонструють наявність проблеми щодо захисту особового складу від негативного ІПВ противника.

Тому, організація і проведення ІІсО стає обов'язковим елементом МПЗ Збройних Сил України в конфліктах різної інтенсивності: миротворчих; антитерористичних операціях.

Напрямок подальших досліджень є визначення соціально-психологічних особливостей процесу негативного інформаційно-психологічного впливу на загальновійськові підрозділи при веденні бойових дій.

Список літератури

1. Горбулін В.П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / В.П. Горбулін. – К.: НІСД, 2017. – 496 с.
2. Турченко Ф.Г. Проект “Новоросія” і новітня російсько-українська війна / Ф.Г. Турченко, Г.Ф. Турченко. – К.: НАН України, 2015. – 166 с.
3. Присяжнюк Д.М. Застосування маніпулятивних психотехнологій з боку Росії в ЗМІ України (на прикладі Криму) / Д.М. Присяжнюк // Вісник Київського національного університету ім. Т.Шевченка. – 2009. – № 23. – С. 63-66.
4. Інформаційно-психологічна боротьба у воєнній сфері: монографія / Г.В. Певцов, А.М. Гордієнко, С.В. Залкін, С.О. Сідченко, А.О. Феклістов, К.І. Хударковський. – Х.: Рожко С.Г., 2017. – 276 с.
5. Яворська Г.М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт / Г.М. Яворська // Стратегічні пріоритети. – 2016. – № 4. – С. 41-48.
6. Стасюк В.В. Психологічне забезпечення діяльності військ (сил) / В.В. Стасюк. – К.: НУОУ ім. І. Черняхівського, 2014. – 504 с.
7. Нарис теорії і практики інформаційно-психологічних операцій / М.Т. Дзюба, Я.М. Жарков, І.О. Ольховой, М.І. Онисьчук. – К.: ВІТІ НТУУ “КПІ”, 2006. – 471 с.
8. Лібікі М. Що таке інформаційна війна? [Електронний ресурс] / М. Лібікі. – Режим доступу: <http://viysko.com.ua/tehnologii-voyen/martin-libiki-shho-take-informatsiina-vijna/>.
9. Литвиненко О.В. Тотальна війна по-путінськи: “гібридна” війна РФ проти України [Електронний ресурс] / О.В. Литвиненко. – Центр Разумкова. – 2016. – Режим доступу: <http://old.razumkov.org.ua/ukr/upload/GIBRID-WAR-FINAL-1-1.pdf>.
10. Баровська А. Інформаційні виклики гібридної війни: контент, канали, механізми протидії / А. Баровська. – К.: НІСД, 2016. – 109 с.
11. Нарис теорії і практики інформаційно-психологічних операцій / М.Т. Дзюба, Я.М. Жарков, І.О. Ольховой, М.І. Онисьчук. – К.: ВІТІ НТУУ “КПІ”, 2006. – 471 с.
12. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П.П. Гай-Нижник, Л.Л. Залізняк, І.Й. Краснодемська, Ю.С. Фігурний, О.А. Чирков, Л.В. Чупрій. – К.: МП Леся, 2016. – 586 с.
13. Гай-Нижник П.П. Росія проти України (1990-2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / П.П. Гай-Нижник. – К.: “МП Леся”, 2017. – 332 с.
14. Волошина Н. Вироблення у майбутніх офіцерів імунітету проти негативного інформаційно-психологічного впливу / Н. Волошина, М. Дзюба // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2013. – № 30. – С. 34-37. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2013_30_11.
15. Історія інформаційно-психологічного протиборства / Я.М. Жарков, Л.Ф. Компанцева, В.В. Остроухов, В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Є.Д. Скулиш. – К.: Науково-видавничий відділ НА СБ України, 2012. – 212 с.

References

1. Horbulin, V.P. (2017), “Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front” [World Hybrid War: Ukrainian Front], NISD, Kyiv, 496 p.
2. Turchenko, F.H. and Turchenko, H.F. (2015), “Proekt “Novorosiia” i novitnia rosiisko-ukrainska viina” [The Novorossiia project and the latest Russian-Ukrainian war], NAN Ukrainy, Kyiv, 166 p.
3. Prysiazhniuk, D.M. (2009), “Zastosuvannia manipulyativnykh psykhotekhnolohii z boku Rosii v ZMI Ukrainy (na prykladi Krymu)” [Application of manipulative psychotechnologies by Russia in the media of Ukraine (on the example of Crimea)], *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, No. 23, pp. 63-66.
4. Pievtsov, H.V., Hordiienko, A.M., Zalkin, S.V., Sidchenko, S.O., Feklistov, A.O. and Khudarkovskiy, K.I. (2017), “Informatsiino-psykholohichna borotba u voiennoi sferi” [Information and psychological struggle in the military sphere], Rozhko S.H., Kharkiv, 276 p.
5. Yavorska, H.M. (2016), “Hibrydna viina yak dyskursyvnyi konstrukt” [Hybrid warfare as a discursive construct], *Strategic Priorities*, No. 4, pp. 41-48.
6. Stasiuk, V.V. (2014), “Psykhologichne zabezpechennia diialnosti viisk (syl)” [Psychological support for the activities of troops (forces)], Ivan Chernyakhovsky National University of Defense of Ukraine, Kyiv, 504 p.
7. Dziuba, M.T., Zharkov, Ya.M., Olkhovoi, I.O. and Onyshchuk, M.I. (2006), “Narys teorii i praktyky informatsiino-psykhologichnykh operatsii” [Essay on the theory and practice of information and psychological operations], VITI NTUU “KPI”, Kyiv, 471 p.
8. Libiki, M. (2019), “Shcho take informatsiina viina?” [What is information warfare?], available at: <http://viysko.com.ua/tehnologii-voyen/martin-libiki-shho-take-informatsiina-vijna/>.
9. Lytvynenko, O.V. (2016), “Totalna viina po-putinski: “hibrydna” viina RF proty Ukrainy” [Total Putin-style war: Russia's “hybrid” war against Ukraine], Razumkov Center, available at: <http://old.razumkov.org.ua/ukr/upload/GIBRID-WAR-FINAL-1-1.pdf>.
10. Barovska, A. (2016), “Informatsiini vyklyky hibrydnoi viiny: kontent, kanaly, mekhanizmy protydii” [Information challenges of hybrid warfare: content, channels, counteraction mechanisms], NISD, Kyiv, 109 p.
11. Dziuba, M.T., Zharkov, Ya.M., Olkhovoi, I.O. and Onyshchuk, M.I. (2006), “Narys teorii i praktyky informatsiino-psykhologichnykh operatsii” [Essay on the theory and practice of information and psychological operations], VITI NTUU “KPI”, Kyiv, 471 p.

12. Hai-Nyzhnyk, P.P., Zaliziak, L.L., Krasnodemska, I.Y., Fihurnyi, Yu.S., Chyrkov, O.A. and Chuprii, L.V. (2016), "Ahresiiia Rosii proty Ukrainy: istorychni peredumovy ta suchasni vyklyky" [Russia's aggression against Ukraine: historical background and current challenges], MP Lesia, Kyiv, 586 p.

13. Hai-Nyzhnyk, P.P. (2017), "Rosiiia proty Ukrainy (1990-2016 rr.): vid polityky shantazhu i prymusu do viiny na pohlynnannia ta sproby znyshchennia" [Russia is at war with Ukraine (1990-2016): from a policy of blackmail and coercion to a war of absorption and attempts to destroy], MP Lesia, Kyiv, 332 p.

14. Voloshyna, N. and Dziuba, M. (2013), "Vyrobennia u maibutnikh ofitseriv imunitetu proty nehatyvnoho informatsiino-psykholohichnoho vplyvu" [Development of future officers' immunity against negative information and psychological influence], Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, No. 30, pp. 34-37, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_vsn_2013_30_11.

15. Zharkov, Ya.M., Kompantseva, L.F., Ostroukhov, V.V., Petryk, V.M., Prysiazniuk, M.M. and Skulysh, Ye.D. (2012), "Istoriia informatsiino-psykholohichnoho protyborstva" [History of information and psychological confrontation], Naukovy-vydavnytskyi vidil NA SB Ukrainy, Kyiv, 212 p.

Надійшла до редколегії 26.02.2020

Схвалена до друку 10.03.2020

Відомості про автора:

Юзова Ірина Юріївна

кандидат технічних наук
ТВО начальника Військового коледжу
сержантського складу
Харківського національного університету
Повітряних Сил ім. І. Кожедуба,
Харків, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0013-5808>

Information about the author:

Iryna Yuzova

Candidate of Technical Sciences
Acting Chief of the Military College
Sergeant Staff
of Ivan Kozhedub Kharkiv
National Air Force University,
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0013-5808>

АНАЛИЗ ОРГАНИЗАЦИИ И ВЕДЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ОПЕРАЦИЙ ПРИ ВЕДЕНИИ ГИБРИДНЫХ ВОЙН

И.Ю. Юзова

Установлено, что проведение информационно-психологических операций становится неотъемлемой составной частью всех военных действий. Целью статьи является изучение процесса организации и ведения информационно-психологических операций при ведении гибридной войны. Установлено, что организация и проведение информационно-психологических операций становится обязательным элементом морально-психологического обеспечения Вооруженных Сил Украины в конфликтах различной интенсивности. Приведены основные задачи информационно-психологических операций. Систематизированы средства, которые используются для осуществления информационно-психологического воздействия на противника во время информационно-психологических операций. Рассмотрены особенности организации и проведения информационно-психологических операций. Направлением дальнейших исследований является определение социально-психологических особенностей процесса негативного информационно-психологического воздействия на общевойсковые подразделения при ведении боевых действий.

Ключевые слова: гибридная война, информационная война, информационно-психологическая операция, информационно-психологическое воздействие, морально-психологическое обеспечение.

ANALYSIS OF THE ORGANIZATION AND CONDUCT OF INFORMATION-PSYCHOLOGICAL OPERATIONS IN THE CONDUCT OF HYBRID WARS

I. Yuzova

It is established that the conduct of information-psychological operations is becoming an integral part of all military operations. Information and psychological operations are aimed at creating the basis for the further implementation of its military campaign, but already using armed forces. The goal of the article is to study the process of organizing and conducting information-psychological operations in the conduct of hybrid warfare. It is established that the organization and conduct of information-psychological operations is becoming an indispensable element of the moral and psychological support of the Armed Forces of Ukraine in conflicts of varying intensity. The main tasks of information-psychological operations are given. Systematized means that are used to carry out information-psychological effects on the enemy during information-psychological operations. It is mass media; Internet sources; printed materials; various audio and video products; specially trained and selected people. The features of the organization and conduct of information-psychological operations. It is suddenness; latency; lack of signs of aggression; the impossibility of attracting the aggressor to responsibility range; causing serious harm to objects of influence without declaring war or terminating any diplomatic-pragmatic relations; there are significant difficulties in identifying sources of aggression, methods and forms, means and means of ensuring information-psychological operations. The use of modern means of information warfare is aimed at deforming the ideological sphere, spiritual and material values, changing the social structure and political structure, the collapse of the state and the army, the depletion of the economy, the destruction of education, and the aggravation of ethnic and religious contradictions. The direction of further research is to determine the socio-psychological characteristics of the process of negative informational and psychological impact on combined arms units during combat operations.

Keywords: hybrid war, information war, information and psychological operation, information and psychological impact, moral and psychological support.